Quarterly Journal of Strategic Studies of the Islamic Revolution
Vol. 4, No. 2, Issue. (14), Summer 2026

Received: 2025/12/05 Revised: 2026/05/23 Accepted: 2026/07/12

Research paper

Security Framework in Ayatollah Khamenei's Points of View

Noorollah Gheysari
Assistant Professor of Political Science, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding Author).
Ngheisari@ut.ac.ir 0000-0000-0000-0000

Jalal Khazraei-Rad
Ph.D. Student in Political Science, Faculty of Law and Political Science, University of Tehran, Tehran, Iran.
Jalalrad69@gmail.com 0000-0000-0000-0000

Ramek Mehrab
Assistant Professor, Supreme National Defense University, Tehran, Iran.
Mehrabramak@gmail.com 0000-0000-0000-0000

Abstract
Security is one of the most essential needs of a society, and if it is realized, spiritual and physical peace, and otherwise, deprivation of peace from society will occur. Considering that with the formation of the Islamic Republic of Iran and the emergence of Islamic power in the world arena, the need to explain security from the perspective of the Islamic world leadership of Ayatollah Khamenei is seriously felt and his strategic security discourse can bring valuable ideas such as "Islamic cohesion". "Moral security", "division of the world into domineering and domineering", "permanent threat to the Islamic Republic of Iran" to provide theorizing in the field of security, the present study tried to search and explore the statements and orders, "The security from the perspective of the Supreme Leader" and the results showed that from the perspective of the Supreme Leader, security should be comprehensive and all national, social, economic and investment dimensions, military and law enforcement, cultural, intellectual and ideological, civil and citizenship, The judiciary includes moral, security and dignity security, and none of the spheres of human life should be insecure. Finally, the research findings were plotted and presented as a schema.

Keywords: Security, Framework, Points of views, Ayatollah Khamenei.

E-ISSN: 3041-9794
Doi: 10.22034/irsj.2026.545257.1177

Strategic Studies of the Islamic Revolution is licensed under a Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License.

Citation: Gheisari, N., Khazraeirad,, J. & Ramak, M. (2026). Security Framework in Ayatollah Khamenei's Points of View. Strategic Studies of the Islamic Revolution, 4(2), 1–31. https://doi.org/10.22034/irsj.2026.545257.1177

Extended Abstract

Introduction

Ayatollah Khamenei is one of the key leaders of the Islamic Republic of Iran, possessing distinct political foundations, discourses, and practical methods of governance. Therefore, clarifying and categorizing the elements of his perspective on security not only illuminates dimensions of his thought and leadership art but also yields a strategic discourse on security concepts and categories. In turn, this can serve as a foundation for shaping the country's threat management system. This article examines Ayatollah Khamenei's statements regarding security to arrive at a schematic framework that explains the components of security from a strategic perspective within his viewpoint.

Research Questions

The research is organized around one main question and several related sub-questions as follows:

- Main Research Question: What are the elements, nature, and characteristics of the strategic security schema in Ayatollah Khamenei's perspective?
- Sub-Questions:
- What is a schema, and what constitutes a strategic schema?
- What are the coordinates of the strategic security schema?
- What are the requirements and implications of the strategic security schema from Ayatollah Khamenei's perspective?

Methodology

To achieve a strategic security schema based on Ayatollah Khamenei's perspective, data was gathered through two methods: library research, utilizing available collections of his statements within the desired timeframe, and field interviews with experts familiar with security domains, the Supreme Leader's viewpoints, and security policymaking issues.

Regarding the respondents, 42% held a Master's degree, 42% a Ph.D., and 16% were Ph.D. candidates. In terms of professional tenure in strategic positions, 10% had 10 to 25 years of service, 43% had 25 to 30 years, and 47% had 30 years or more—a factor that positively impacted the reliability of the responses. Furthermore, 84% of respondents had a "very high" level of familiarity with defense-security issues and security sciences, and 16% had a "high" level, which enhanced the precision and certainty of the findings. The data was analyzed using qualitative grounded theory methodology with the aid of MaxQDA software.

Results and Discussion

Ayatollah Khamenei's statements on security indicate that, in terms of nature, security is a tangible, real, and comprehensive phenomenon manifested in implementation and practice. It encompasses all dimensions of individual and social life—ranging from the economy, society, science, and thought to the environment, personal reputation, and even the security of political dissidents. For the Islamic system and its officials, security serves as an index of justice and one of the most vital matters; the Islamic system, its officials, and its institutions are obligated to provide and establish security for all members of society.

Security constitutes a public and citizenship right in which everyone enjoys equal rights, and the provision of a secure and peaceful environment—both in its public/social dimension and its territorial/national dimension—rests primarily with the Islamic system. Consequently, certain institutions, such as the judiciary, propagation institutions, and military, security, and law enforcement forces, bear a direct and critical responsibility in establishing and securing safety: from identifying internal and external threats to preparing necessary measures to deter and prevent actual and potential harms. Therefore, his perspective on security can be classified among system-based approaches to security, and his strategic security schema aims to implement this approach in establishing security across all dimensions of political and social life.

Conclusion

The strategic security schema relates to the modalities, requirements, and prerequisites of establishing security in action and practice. The elements of this schema include contextual factors, reinforcing factors, limiting factors, core/axial factors, strategies, and consequences of security.

- Contextual (Causal) Factors: These act as necessary conditions for creating security—factors that lay the groundwork and provide the environment for the emergence and continuity of security. In Ayatollah Khamenei's view, these include Islam and adherence to its principles, the armed forces as security creators, national unity and cohesion, and the Islamic system (the Islamic Republic) as a regional security-generating factor.
- Reinforcing Factors: Factors that strengthen and deepen security across a desired scope, from the local to the global level. In his view, these include spirituality, Islamic teachings and doctrines, justice, and peaceful coexistence.
- Limiting Factors: Obstacles hindering the establishment and sustainability of security. These are numerous and include, according to his perspective, insecurity, destructive acts, actions by

belligerent and Takfiri groups, and activities by enemies of the Islamic system.

- Core/Axial Factors: These act as sufficient conditions for the emergence of security; in other words, they play a crucial and pivotal role in creating and establishing security, and their absence—even in the presence of other factors and elements—prevents the emergence, establishment, and sustainability of security. These include proper and codified planning and organization for security establishment, adherence to laws and rule of law, public security, and confronting sources of insecurity.
- Strategies: A set of measures and actions employed to establish and sustain security. These include unity-based security, authority and intelligence at the national level, people-centrism, value-centrism in security establishment, security comprehensiveness, and judicial security.
- Consequences: These can be considered the ultimate goals of security—the outcomes and effects expected to be achieved for security beneficiaries, recognizing that some outcomes may be intended or unintended results of security-establishment measures. They include progress and development, public tranquility, business prosperity, expansion of moral virtues, establishment of justice, scientific advancement, economic growth, and ultimately, paving the way to achieve the desired status within the Islamic system: creating an Islamic society characterized by progress, welfare, and a good life (*Hayat-e Tayyibah*) based on Islamic teachings.

Key Words : Security, Framework, Points of views, Ayatollah Khamenei.

فصلنامه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی
دوره ٤، شماره ۲، (پیاپی ١٤)، تابستان ١٤٠٥، ١-٣١

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۱۴ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۳/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۲۱

مقاله پژوهشی

طرح‌واره راهبردی امنیت در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای

نوراله قیصری

استادیار علوم سیاسی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

0000-0000-0000-0000 Ngheisari@ut.ac.ir

جلال خضرایی‌راد

دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران.

0000-0000-0000-0000 Jalalrad69@gmail.com

رامک مهراب

استادیار دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران.

0000-0000-0000-0000 Mehrabramak@gmail.com

چکیده:

طرح‌واره راهبردی مرکب از عناصر و اجزایی است که در ترکیب با یکدیگر فرایند و مراحل اجرا، نظارت و ارزیابی یک برنامه را مشخص می‌کنند. استقرار امنیت یکی از مهم‌ترین وظایف و برنامه‌های نظام‌های سیاسی است. طرح‌واره‌ی راهبردی امنیت، عناصر، مراحل، لوازم و مسیر استقرار و پایدارسازی را در سطح کلان اجتماعی و ملی مشخص می‌کند. چهار دسته عوامل زمینه‌ای، محدودکننده، تقویت‌کننده و محوری و دو مقوله راهبردها و پیامدها اجزای اصلی این طرح‌واره به شمار می‌روند. عوامل زمینه‌ای در حکم شروط لازم برای ایجاد امنیت هستند، عواملی است که زمینه‌ساز و بسترساز برای پیدایش و تداوم امنیت هستند. عوامل تقویت‌کننده، عواملی است که به تقویت و تعمیق امنیت در گستره یا محیط مورد نظر از سطح محلی تا جهانی می‌انجامد. عوامل محدودکننده، موانعی است که بر سر راه استقرار و پایداری امنیت قرار دارد. این عوامل بسیارند. عوامل محوری، در حکم شروط کافی برای پیدایش امنیت هستند. به عبارتی نقش مهم و محوری در پیدایش و استقرار امنیت دارند و غیاب آن‌ها حتی با وجود دیگر عوامل و عناصر مانع پیدایش و استقرار و پایداری امنیت می‌شود. راهبردها، مجموعه تدابیر و اقداماتی است که برای استقرار و پایدارسازی امنیت به کار بسته می‌شوند. پیامدها را در حکم اهداف غایی امنیت می‌توان در نظر گرفت و عبارت است از نتایج و آثاری که انتظار می‌رود برای مراجع امنیت حاصل شود. در این پژوهش تلاش شده است تا بر اساس این روایت از طرح‌واره راهبردی امنیت، ضمن طرح مباحث بنیادی در مورد امنیت، عناصر و اجزای طرح‌واره امنیت در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای تبیین و مقوله‌سازی شود. در دیدگاه ایشان امنیت یک امر واقعی است که در عرصه اجرا و عمل نمایان می‌شود. مهم‌ترین وظیفه در نظام اسلامی ایجاد و استقرار امنیت توسط قوای نظامی، انتظامی، قضایی، تبلیغی و امنیتی این نظام است. عناصر این طرح‌واره، راهبردهای رسیدن به وضعیت مطلوب در این نظام که ایجاد جامعه‌ی اسلامی برخوردار پیشرفت و رفاه و زیست طیبه بر اساس آموزه‌های اسلامی است را از دیدگاه ایشان برجسته می‌سازد.

واژگان اصلی: امنیت، طرح‌واره امنیت، نظام اسلامی، آیت‌الله خامنه‌ای.

دسترسی به مقالات نشریه علمی مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی (Open Access) است.

نشریه علمی «مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی» تحت مجوز بین‌المللی Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرات مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی نمی‌باشد.

Doi: 10.22034/irsj.2026.545257.1177

قیصری، نوراله، خضرایی راد، جلال و رامک، مهراب. (۱۴۰۵). طرح‌واره راهبردی امنیت در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای. مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی، ۴(۲)، ۱-۳۱. https://doi.org/10.22034/irsj.2026.545257.1177

مقدمه و بیان مسئله

تأمل در ابعاد نظری «امنیت» و تعیین مصادیق و شاخص‌های آن و رسیدن به دیدگاهی بومی مطابق با مبانی فکری و نظری نظام جمهوری اسلامی ایران ازجمله رسالت‌های مهم اندیشمندان و پژوهشگران این حوزه به شمار می‌آید. در نظر اندیشمندان، مقوله امنیت، از جمله مقولاتی است که ماهیت، معنا، مرجع و گستره و تعریف‌پذیری آن مورد توافق کاربران نیست (قیصری،١٣٩٣: ٨٣٤، طاهایی، ١٣٩٢: ٢٣٧، قربانی، ١٤٠١: ٥٣٤، شایگان، ١٣٩٢: ٢٤٦، غلامی، ١٣٩٧: ٥٧، هاشمیان‌فر، ١٣٩٠: ٤٦). در این میان آنچه تقریباً مورد قبول است این است که امنیت مفهومی با سطح انتزاع بالا است و عناصر و اجزای متعددی دارد که در تشخیص و تعریف آن‌ها زمینه مورد بحث نقش مهمی دارد (Akrap and Mandic, 2020: 11). با این حال برداشت‌ها و گفتارها در موضوع امنیت مادامی‌که به واقعیت اجتماعی تبدیل نشوند، از نظر راهبردی فاقد اهمیت‌اند و در این میان رهبران کشورها این مزیت را دارند که گفتارها و اندیشه‌های آن‌ها در موضوعات مختلف و از جمله در موضوع راهبردی امنیت و دفاع با تبدیل شدن به گفتمان‌های اجتماعی و عمومی در ماهیت و مدیریت این موضوعات اثرگذار است (Barkin, 2010: 28). گفتمان‌هایی که تعیین‌کننده سازوکارها، ماهیت و سازه‌های امنیت است.

از سوی دیگر احساس امنیت هم همانند امر واقعی امنیت دارای اهمیت است. برای هر ملتی، آرمانی‌ترین دولت، دولتی است که حکومت آن بتواند بالاترین احساس امنیت را برای شهروندان خود به ارمغان بیاورد.

آیت‌الله خامنه‌ای از جمله رهبران نظام جمهوری اسلامی ایران و دارای مبانی و گفتمان سیاسی و روش‌های عملی در امر حکومت‌داری است. توانایی ایشان در مدیریت و رهبری کشور در بحران‌ها و تنگناهای مختلف و افزایش ضریب اقتدار و جایگاه کشور در راستای اهداف انقلاب اسلامی و بنیانگذار جمهوری اسلامی امام خمینی (ره) پژوهشگران و رهبران سیاسی و غیرسیاسی جهان را به اعجاب واداشته

است (Hovsepian- Bearce, 2016: Xii-Xiii). از این رو تبیین و مقوله‌بندی آرا و اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای در عرصه امنیت علاوه بر شناخت ابعادی از اندیشه و هنر ایشان، گفتمانی راهبردی از مقوله و مفاهیم امنیت و دارای ایده‌هایی جذاب برای نظریه‌سازی در این حوزه است. برخی از این ایده‌ها عبارت‌اند از؛ ایده «اتحاد ملی و انسجام اسلامی» که می‌تواند به «نظریه امنیت ملی و منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران» و حتی هسته مرکزی معماری امنیت ملی و منطقه‌ای تبدیل شود یا ایده «امنیت اخلاقی» که مفاد آن می‌تواند به عنوان نظریه هنجاری در امنیت جمهوری اسلامی ایران مطرح شود یا ایده تقسیم جهان بر ضابطه‌ی «سلطه‌گر و سلطه‌پذیر» می‌تواند مبنایی برای «نظریه تحلیلی نظام امنیت بین‌المللی» باشد، یا ایده «دائمی بودن تهدید علیه جمهوری اسلامی ایران» می‌تواند در شکل‌دهی به نظام مدیریت تهدیدهای امنیت کشور مؤثر باشد و یا تأکید بر آرامش و همبستگی و انسجام آحاد مردم و امن بودن محیط کسب‌وکار و زندگی مردم که می‌تواند به مبنایی برای نظریه «امنیت اجتماعی» و «امنیت عمومی» تبدیل شود.

آنچه در این مقاله تلاش شده است مورد بررسی قرار گیرد؛ جستجو و کنکاش در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای حول محور امنیت برای رسیدن به طرح‌واره‌ای است که تبیین‌کننده‌ی مؤلفه‌های امنیت از منظری راهبردی در دیدگاه ایشان باشد. از این رو پرسش اصلی پژوهش عبارت است از: طرح‌واره راهبردی امنیت در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای دارای چه عناصر، ماهیت و ویژگی‌هایی است؟. در ابتدا مباحث عام مفهومی- نظری و سپس الزامات مفهومی و نظری و روشی طرح‌واره راهبردی امنیت در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای و سرانجام اجزا و عناصر این طرح‌واره در دیدگاه ایشان مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

۱. مفاهیم

امنیت

همان‌گونه که مذکور شد، امنیت از مفاهیم ذاتاً مشاجره‌انگیز و فاقد اجماع نظری اندیشه‌گران و پژوهشگران این حوزه است. لذا همانند سایر مفاهیم مشاجره‌ای باید انتظار مواجهه با تعاریف مختلف چه از نظر واژه‌شناسی و چه از دیدگاه صاحب‌نظران درباره آن را داشت. امنیت در فرهنگ لغات فارسی به معنی آزادی، آرامش، فقدان ترس و عدم هجوم به دیگران آمده است. در زبان انگلیسی کلمات متعددی وجود دارد که به مفهوم امنیت نزدیک، ولی دارای کاربردهای متفاوتی است. فرهنگ لغت انگلیسی و بستر امنیت را در معانی ذیل ذکر کرده است؛ کیفیت یا حالتی از ایمن بودن از جمله؛ رهایی از خطر، رهایی از ترس و تشویش، رهایی از خطر از دست دادن شغل و پیشه در آینده. همچنین در معانی اطمینان (Surety)، حفاظت (Protection) هم دارای کاربرد دانسته است (Merriam Webster Dictionary).

در فرهنگ علوم رفتاری دو معنی، «حالتی که در آن ارضای احتیاجات و خواسته‌های شخصی انجام می‌یابد» و «احساس ارزش، اطمینان خاطر، اعتمادبه‌نفس و پذیرش از طرف گروه»، از امنیت شده است. علاوه بر این امنیت در معانی؛ آسایش خاطر، امنیت خاطر، خاطرجمعی، اطمینان، تأمین، مصونیت، تضمین، ضمانت، ضامن، وثیقه، گرو، وسیله اطمینان خاطر، بی‌خطری، ایمنی، سلامت، سند، استحکام هم مورد استفاده بوده است (مرادیان، ۱۳۹۰: ۱۷۱، قرشی، ۱۳۵۲: ۱۲۳، آشوری، ۱۳۸۷: ۱۸ جهان بزرگی، ۱۳۹۳: ۳۱). در بعد نظری و مفهومی تلاش‌ها در باب تعریف امنیت فراوان بوده و همچنان هم ادامه دارد. در جدول ذیل تعدادی از تعاریف ارائه شده از صاحب‌نظران این حوزه ارائه شده است.

جدول ۱. تعاریف امنیت از دیدگاه برخی از پژوهشگران مطالعات امنیتی

پژوهشگر/ نظریه‌پرداز	تعریف یا برداشت از امنیت
رابرت مک نامارا (Robert Macnamara)	امنیت سخت‌افزار نظامی، نیروی نظامی، اقدام سنتی نظامی نیست، اگرچه ممکن شامل همه‌ی این موارد بشود. امنیت توسعه است. بدون توسعه امنیت نمی‌تواند باشد. ملتی در حال توسعه که در واقع امر توسعه نیافته است، نمی‌تواند در امنیت باشد. امنیت نیازمند حداقلی از نظم و ثبات است (Macnamara, 1996).
هاگ مک‌دونال (Hugh Macdonald)	امنیت در روابط بین‌الملل اشکال مختلفی دارد. واضح‌ترین شکل آن پیامدهای غیرقابل‌پیش‌بینی جنگ‌های بزرگ است. امنیت به صورت مطلق قابل تعریف و دست‌یابی نیست. امنیت یک انگیزه است که در راهبرد، به مثابه میانجی میان اهداف اقدامات دولت‌ها برای پیگیری اهداف ساختاری آن‌ها در محیط بین‌الملل عمل می‌کند. اهداف اقداماتی که شامل اقتصاد رفاه و منافع از یک سو و الزامات حاکمیت مطلق در امور داخلی است (Macdonald, 1981:229, 234, 236, 238).
رابرت جرویس (Robert jervis)	وی ایده جذاب رژیم‌های امنیتی را معرفی نمود که نقش نهاد و نهادسازی را مدیریت منازعات و ایجاد امنیت برجسته کرد (Navari, 2023: 110).
باری بوزان (Barry Buzan)	امنیت؛ اقدام برای رهایی (فراغت) از تهدید و توانایی دولت‌ها و جوامع در حفاظت از استقلال هویت و همگرایی کارکردی خودشان در برابر نیروهای تغییر است که به مثابه دشمن ملاحظه می‌شوند (Buzan, 1991: 432).
پنلوپ هارتلند ثانبرگ (PenelopHartland Thunberg)	امنیت ملی توانمندی یک ملت در تعقیب موفقیت‌آمیز منافع ملی‌اش در هر نقطه از جهان است، آن‌گونه که خود می‌بینند (Hartland-Thunberg, 1982:50).
والتر لیمپن (Walter Lippmann)	یک ملت تا اندازه‌ای در امنیت است که در معرض خطر قربانی کردن ارزش‌های اساسی خود نباشد، خواه اینکه بخواهد از جنگ اجتناب کند و توانا بر آن باشد و یا اگر به چالش گرفته شد از طریق پیروزی در جنگ آن‌ها را محفوظ نگه دارد (Lucinescu, 2021:11).
گایاکامو لوچیانی (Giacomo Luciani)	امنیت، انطباق سیاست‌های حمایت‌کننده اقتصادی و بازتاب قابلیت نیروی نظامی در دفاع از جریان‌های عرضه (کالاهای) اساسی است. تضمین ثبات حداقلی عرضه و قابلیت و در دسترس بودن نیروی نظامی در تضمین این ثبات برای مقابله با تهدیداتی است که متوجه ثبات عرضه است به‌ویژه در شرایط بحرانی که روابط اقتصادی بین‌المللی نظامی شده است (Luciani,1988:169-170).
اول ویور (Wæver, Ole)	به کمک نظریه زبان می‌توان گفت که امنیت یک کنش زبانی است که در آن با گفتن چیزی در واقع آن چیز انجام شده است. همانند قول دادن، نامیدن چیزی و ... سخن، واقعیت اولیه و آغازین است. با اظهار واژه امنیت توسط یک دولت یا

پژوهشگر / نظریه‌پرداز	تعریف یا برداشت از امنیت
	نماینده‌ی(نخبگان یا صاحبان قدرت) یک دولت، موضوعات یا معضلات به عرصه‌ای رانده می‌شوند که در آن دولت مدعی حقوق ویژه برای کاربست ابزارهای متناسب برای بلوکه کردن آن موضوعات و معضلات می‌شود. در این وضعیت معضل ماهیت امنیتی پیدا می‌کند. در این معنا امنیت و ناامنی متضاد هم نیستند. امنیت وضعیتی است که در آن معضل امنیتی وجود دارد و اقداماتی برای رفع آن انجام می‌شود؛ اما ناامنی وضعیتی است که معضل امنیتی وجود دارد لکن پاسخی برای آن نیست (Wæver, 1995: 47, 55, 56).
آرنولد ولفرد (Arnold WolFers)	امنیت، در مفهوم عینی، غیاب تهدید برای ارزش‌های تحصیل شده از جمله ثروت و قدرت است و در مفهوم ذهنی، غیاب ترس از مورد حمله قرار گرفتن آن ارزش‌هاست (Wolfers, 1962: 150).
کلیفتون و اسمیت (Clifton L.Smith and David J.Brooks)	امنیت از جمله مقولات و مفاهیمی که در بعد مفهومی و کاربردی چند بعدی و وابسته به وابسته به زمینه یا شرایط زمانی و مکانی است (Smith and Brooks, 2013: 6-7).

از تعاریف فوق چنین برمی‌آید که اندیشمندان این رشته، با اینکه بر تعریف واحدی از مفهوم امنیت توافق نداشته و هریک برای تعریف آن از واژه‌ها و عبارات گوناگونی استفاده نموده‌اند، می‌توان گفت کلیدواژه‌های ثابتی همانند ارزش‌های حیاتی، منافع، تهدید و قدرت و توانمندی، در تمام این تعریف‌ها تکرار شده‌اند. البته این از خصلت مفاهیم ثانویه ریشه می‌گیرد. در این‌گونه از مفاهیم تصور ما از واقعیت تا حدود زیادی انتزاعی است و نشان دادن و ارتباط ملموس با مابه‌ازای آن با دشواری همراه است. در این‌گونه موارد محتوا را نمی‌توان با یک لفظ واحد بیان کرد و لذا با زنجیره‌ای از واژگانی روبرو هستیم که هر کدام بعدی از واقعیت را بازنمایی می‌کنند. امنیت هم از نظر مفهومی جزء مفاهیم ثانویه است. زمانی که از امنیت صحبت می‌کنیم، تصوری که از امنیت داریم تا حدود زیادی تصوری انتزاعی است و تعیین مصادیق آن آسان نیست؛ بنابراین با مفاهیم ثانویه دیگری مثل ترس، تهدید و زیان تلاش می‌شود معضل مصداق تا حد امکان مرتفع شود. از این رو لازم است برای تبیین محتوای آن مجموعه‌ای از واژگان مرتبط را همانند آرامش و آسایش، اعتماد، ضمانت، حفاظت، حراست، نگهبانی

و... و واژگانی که ناظر بر غیاب آرامش و آسایش است همانند نفوذ، تهدید، جنگ، آشوب، ناآرامی، زیان، ضرر و خسارت و شکست و ناکامی و ناامنی رجوع کنیم. همچنین امنیت پدیده‌ای ثابت و مشخص نیست؛ بنابراین عامل زمان، ایدئولوژی، اوضاع و احوال بین‌المللی، موقعیت کشور و نگرش نظر رهبران، نخبگان و مردم در کیفیت و کمیت امنیت و نحوه تحصیل و حفظ آن مؤثر است. دولت‌ها برحسب مقام و موقعیتی که در عرصه مناسبات بین‌المللی دارند و نیز بر اساس مبانی ارزشی خود، تصورات و تلقی‌های متفاوتی از مفهوم امنیت دارند. یکی دیگر از صفات مفهومی امنیت نقش ذهن و نظام شناختی در شناسایی آن است. ذهنی بودن امنیت در شناختی که نخبگان و تصمیم‌گیرندگان راهبردی یک کشور از نوع، عوامل، ماهیت، اولویت، ضرورت و فوریت تهدیدات و زیان‌ها و خسارات احتمالی تهدیدات و همچنین ادراک و ارزیابی آن‌ها از توانایی خود در مواجهه و مقابله و مهار تهدیدات و عوامل آن دارند، بروز می‌یابد (Wæver, 1995: 56-7).

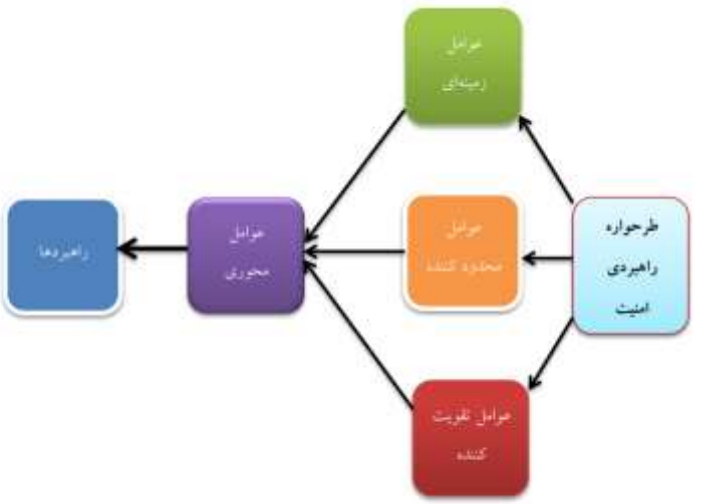
از سوی دیگر گستره‌ی امنیت در یک کشور با قدرت آن کشور ارتباط مستقیم دارد و نوع و میزان قدرت کشورها یکسان نیست. هرچند بیشتر متخصصان علم سیاست بر این اعتقادند که تفاوتی آشکار میان دولت‌ها در عرصه سیاست بین‌الملل از نظر ماهیت، اندازه و نفوذ آن‌ها وجود دارد؛ اما از نقطه نظر دسته‌بندی کشورها برای برخورداری از امنیت و شاخص‌های آن در عرصه داخلی و بین‌المللی اختلاف نظر قابل توجهی به چشم می‌خورد.

طرح‌واره راهبردی

یک طرح‌واره مفهومی، نمایانگر الگوی فکری یا رفتاری است که آن الگو دسته‌های مختلف اطلاعات و روابط میان آن‌ها را سازمان‌دهی می‌کند. در این معنا طرح‌واره، بیانگر این است که چگونه افراد اطلاعات مربوط به محیط را گردآوری، سازماندهی و تفسیر می‌کنند. طرح‌واره‌های مفهومی نشان می‌دهند که افراد چه تفسیری از اندیشه‌ها

و تجربیات و موقعیت‌های مختلف دارند (Hegde, 2022: 1). طرح‌واره‌های مفهومی انواع مختلف توصیفی، تبیینی و راهبردی می‌توانند داشته باشند.

طرح‌واره مفهومی امنیت را می‌توان شامل، تبیین سرشت مفهوم (هستی‌شناسی) امنیت، ابعاد، عرصه‌ها، مراجع و قواعد و فلسفه وجودی (ضرورت و اهمیت)، گونه‌شناسی و مسئول و مجری امنیت دانست. در طرح‌واره تبیینی می‌توان به علل، دلایل، عوامل ایجاد امنیت و در طرح‌واره راهبردی، به چگونگی و الزامات و لوازم ایجاد امنیت در عرصه اقدام و عمل نظر داشت. عناصر این طرح‌واره عوامل زمینه‌ای، عوامل تقویت‌کننده، عوامل محدودکننده، عوامل محوری، راهبردها و پیامدهای موضوع امنیت را شامل می‌شود. منظور از عوامل زمینه‌ای که از آن به عوامل علی هم می‌توان نام برد، در حکم شروط لازم برای ایجاد امنیت هستند، عواملی است که زمینه‌ساز و بسترساز برای پیدایش و تداوم امنیت هستند. عوامل تقویت‌کننده، عواملی است که به تقویت و تعمیق امنیت در گستره یا محیط مورد نظر از سطح محلی تا جهانی می‌انجامد (قیصری و آقایی، ۱٤۰۵: ۲۵-۲٦). عوامل محدودکننده، موانعی است که بر سر راه استقرار و پایداری امنیت قرار دارد. این عوامل بسیارند. عوامل محوری، در حکم شروط کافی برای پیدایش امنیت هستند. به عبارتی نقش مهم و محوری در پیدایش و استقرار امنیت دارند و غیاب آن‌ها حتی با وجود دیگر عوامل و عناصر مانع پیدایش و استقرار و پایداری امنیت می‌شود. راهبردها، مجموعه تدابیر و اقداماتی است که برای استقرار و پایدارسازی امنیت به کار بسته می‌شوند. پیامدها را در حکم اهداف غایی امنیت می‌توان در نظر گرفت و عبارت است از نتایج و آثاری که انتظار می‌رود برای مراجع امنیت حاصل شود. البته لازم است به این نکته توجه شود که برخی از آثار و پیامدها ناخواسته است اگرچه این پیامدها و نتایج در ماهیت و در نسبت با اهداف ممکن است مفید و یا مضر تلقی شوند.

شکل ۱. عناصر طرح‌واره راهبردی امنیت

۲. مقولات و مفاهیم مبنایی در طرح‌واره راهبردی امنیت

برای تبیین ابعاد و مؤلفه‌های طرح‌واره راهبردی امنیت در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای لازم است برخی از مفاهیم و مقولات کلیدی از جمله تعریف، ماهیت، انواع، اهمیت و اهداف امنیت در دیدگاه ایشان بیان شود.

ماهیت امنیت

در باب ماهیت امنیت مکاتب و دیدگاه‌های مختلف نظرات متفاوتی مطرح کرده‌اند، از جمله نظریه‌پردازانی که امنیت را «کنش زبانی» و مقوله‌ای در ساحت زبان می‌دانند یا اینکه امنیت یک سازه‌ی اجتماعی است و با مقولاتی همچون هویت و هنجارها مرتبط است (McDonald, 2023: 119-120, Waver, 1995: 47). از نظر آیت‌الله خامنه‌ای؛ «[امنیت امری] واقعی است،... یعنی امنیت هست، [اگرچه] ممکن است کسی آن را احساس نکند» از نظر ایشان امنیت را باید در امر واقع جستجو کرد و نه در مفاهیم و تلاش‌های ذهنی؛ «این فلسفه‌بافی‌های ذهنی که گاهی مشاهده می‌شود که راجع به ابعاد

ذهنی یک مسئله بحث [می]کنند، باب محافل روشنفکری یا جلسات کارشناسی است... امنیت امری کاملاً عینی و واقعی است. امنیت را با ذهنیات نمی‌شود درست کرد» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۹/۱۱/۲۵). از سوی دیگر ایشان علاوه بر ملموس و عینی بودن امنیت به گسترده بودن آن معتقدند؛ «امنیت یک مقوله‌ای است هم کاملاً واقعی و ملموس، هم بسیار گسترده... در محیط کار،... در خانه،... در مدرسه، در میدان فوتبال در... جاده‌ها، روستاها، شهرها و خیابان‌ها ظاهر می‌شود» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۹/۱۱/۲۵).

بنابراین نگرش ایشان به ماهیت امنیت، واقع‌گرایانه است که امنیت به مثابه امری است که قابلیت مشاهده و سنجش دارد.

ضرورت و اهمیت امنیت

در شکل‌گیری مکاتب امنیتی، اندیشه‌ها، تحلیل‌ها، دیدگاه‌ها و رویکردهای امنیتی و برنامه‌ریزی مبتنی بر آن، نوع شناخت از انسان، کنش‌ها و واکنش‌های او و جایگاه او در نظام هستی و مجموعه تجربیات و علومی که دانش او را می‌سازد نقش تعیین‌کننده‌ای دارد (هاشمیان‌فر، ۱۳۹۰: ۲۲، Andrade and Yoo, 2019: 2). تقریباً در ادبیات اجتماعات سیاسی از عهد باستان تاکنون الفاظی ناظر بر مفهوم و اهمیت امنیت در حیات سیاسی نظام و اجتماع سیاسی مشاهده می‌شود (Passakou, 2020: ۹۱). می‌توان گفت در سلسله اولویت‌های اهداف نظام‌های سیاسی هدفی به اهمیت امنیت وجود ندارد. نخستین، مهم‌ترین و اصلی‌ترین هدف هر نظام سیاسی، تأمین امنیت افراد جامعه است که پس از تأمین آن است که می‌تواند برای اهداف دیگر قدم بردارد. آیت‌الله خامنه‌ای در باب اهمیت امنیت از آن به «نعمت» که در ادبیات اسلامی به مثابه موهبتی الهی است یاد می‌کنند: «امنیت نعمت بزرگی است. در قرآن کریم هم راجع به امن و امنیت سخن رفته است... الَّذِی أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَ آمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ». به عنوان دو نعمت بزرگ الهی، خدای متعال این را به رخ مخاطبان این آیه‌ی شریفه می‌کشد: نجات از گرسنگی و نجات از ناامنی». از سوی دیگر، امنیت شرط لازم برای پیشرفت

و حرکت اجتماعی ملت به سوی اهداف نیز هست؛ «در هر جامعه‌ای زمینه لازم برای پیشرفت‌های مادی و معنوی امنیت است... شرط حرکت عظیم اجتماعی برای ملت در درجه اول، امنیت است» (خامنه‌ای، بیانات: ۷/۱۵/ ۱۳۸۳، ۱۳۷۸/٦/۱). امنیت ضرورت تداوم حیات اجتماعی و فعالیت‌های انسان و زمینه پیشرفت‌ها و در زمره حقوق انسان است؛ «در نظام اسلامی، امنیت، امنیت عموم مردم است. در همه شئون زندگی، امنیت یک ضرورت برای انسان است. در دوران عبادت، در دوران سازندگی، در دوران تجارت و در هر فعالیتی که انسان بخواهد بکند، محتاج امنیت است. امنیت، یک زمینه برای همه‌ی موفقیت‌ها و پیشرفت‌هاست. اگر به مردم بگویند نان می‌خواهید یا امنیت، قطعاً امنیت را ترجیح می‌دهند... این‌ها اهمیت امنیت را نشان می‌دهد. علاوه بر اینکه اگر امنیت در جامعه نباشد و آحاد مردم دغدغه‌ی ناامنی را داشته باشند، یکی از برترین حقوق انسان‌ها پایمال شده است. امنیت یک نیاز اساسی برای انسان‌هاست». «یک ملت برای اینکه قله‌های کمال مادی و معنوی و قله‌های عزت و شرافت را فتح کند، به امنیت و به آسوده‌خیالی از تهاجم دشمنان احتیاج دارد» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷٦/٤/۲۵، ۱۳۹٦/۱/۳۰، ۱۳۸٦/۸/۲).

اهمیت امنیت تنها از بعد ایجابی یعنی منافع حاصل از امنیت نیست، ناامنی یا وضعیتی که در آن آسایش و آرامشی نباشد، آثار و پیامدهایی دارد که اهمیت وجود امنیت را آشکار می‌سازد؛ «اگر امنیت نبود، علم هم نیست، اقتصاد هم نیست، ابتکار هم نیست. آن چیزی که موجب می‌شود یک کشور بتواند دانشمند تربیت کند، بتواند در بخش‌های مختلف رشد کند، وجود امنیت است. اگر امنیت نباشد، دانشگاه نیست، تحقیق نیست، پژوهش نیست، نخبه‌سازی نیست... ناامنی، بزرگ‌ترین خطری است که یک ملت را تهدید می‌کند... آنجایی که امنیت نیست، درواقع هیچ‌چیز نیست؛ آنجا زندگی انسان‌ها هم درخطر تهدید لحظه‌ای و دائمی است. بدترین بلائی که می‌توان بر سر یک ملتِ رو به رشد و پیشرفت وارد آورد، سلب امنیت است. وقتی امنیت وجود نداشت، فکرِ منتظم و به دنبال آن، عمل منتظم هم وجود نخواهد داشت و پیشرفت

میسر نخواهد شد» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۰/٦/۲۹، ۱۳۹٦/۲/۲۰). روی دیگر سکه اهمیت امنیت در بعد ملی است که با مقایسه وضعیت امن و ناامن مشخص می‌شود؛ «اگر به بعضی از ملت‌های دیگر نگاه کنید و ببینید که در زیر آوار ناامنی، چه مشکلاتی برایشان به وجود آمده و امنیتی که ما در طول سال‌های گذشته داشتیم، چه فرصت‌های خوبی را در اختیار ملت ایران قرار داده است، آن وقت اهمیت امنیت برای کشور و مردم ما آشکار خواهد شد» (خامنه‌ای، پیام: ۱۳۷۹/۱/۱).

امنیت به مثابه حقوق شهروندی و عمومی

«در نظام اسلامی، همه از حقوق شهروندی برخوردارند ...امنیت متعلق به همه مردم است... امنیت در نظام اسلامی متعلق به یک طبقه خاص نیست و عموم مردم باید از آن برخوردار باشند...امنیت هم حق عمومی است، مال همه است همه مردم در داخل کشور، در سرتاسر کشور، اقوام مختلف، زبان‌های مختلف، عادات مختلف، ادیان مختلف، چه برسد به سلایق مختلف سیاسی، فرق نمی‌کند» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷٦/٤/۲۵). در این معنا امنیت با عدالت _یعنی برخورداری از امتیاز بدون توجه به تمایزات اجتماعی و سیاسی_ پیوند می‌خورد (Eftekhary, 2022: 200) و به یکی از شاخص‌های عدالت در نظام اسلامی تبدیل می‌شود؛ «حتی آن کسی که با یک نهاد مهمی، با اساس نظام مخالف است، شما در محیط زندگی‌اش باید امنیتش را تأمین کنید. تنها عنصری که از این چتر عمومی خارج است، خود مجرم است در حال ارتکاب جرم یا در جهت ارتکاب جرم، ماعدای او همه کسانی که هستند- مشمول این چتر عمومی‌اند و شما بایستی این چتر را بلند کنید بر سر تمام این ملت بگسترانید». رویه دیگر عدالت مبارزه با ناامنی است؛ «ناامنی در هر شکلی حتی احساس ذهنی آن نیز مشکلات زیادی را به همراه دارد و باید به مقابله با آن پرداخت. حالت ناامنی واقعاً در جامعه چیز بدی است، باید با آن مبارزه کرد» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳٦۸/۳۰/۲۰). مستثنی نشدن مجرمان و عاملان ناامنی از تعقیب و گریز از مجازات و بی‌کیفری از دیگر شاخص‌های عدالت در امنیت است؛ «آن کسی که موجد ناامنی است، فرق

نمی‌کند، هر که می‌خواهد باشد- چه در کسوت یک آشوبگر حرفه‌ای (اوباش و الوات و این‌ها) باشد، چه در کسوت یک عنصر اتو کشیده سیاسی، چه در کسوت حزب‌اللهی، چه در کسوت یک عضو عالی‌رتبه وابسته به فلان دستگاه، اگر عامل ناامنی است- باید دستگاهی که مربوط به اوست، او را دنبال بکند و تا آخر پیگیری کند. «بی‌ملاحظگی» «در اجرای حق و عدالت» از الزامات و لوازم مهار ناامنی است (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۹/۱۱/۲۵، ۱۳۷٦/٤/۲۵).

وجه دیگر مهار ناامنی پیشگیری از «اختناق» و ظهور و تسلط زورگویان بر جامعه است «امنیت هم حق عمومی است، ...مقوله «امنیت» به نظر من، در درجه اول حقوق مردم است. احساس خود مردم هم همین است...[امنیت] مال همه است همه مردم در داخل کشور، در سرتاسر کشور... جامعه‌ای که امنیت نداشته باشد حالت اختناق پیدا می‌کند». تن دادن به حاکمیت زورگویان از عوارض گریز از ناامنی است؛ «... اگر محیط ناامن باشد، هیچ خواسته و خوشی برای مردم باقی نمی‌ماند. لذا شما دیده‌اید که گاهی در بعضی از ادوار تاریخ، مردم تن به قلدری یک قلدر با همه رنج‌ها و سختی‌هایش داده‌اند، برای اینکه امنیت را در اختیار آن‌ها بگذارد. پس امنیت این‌قدر مهم است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۹/۱۱/۲۵).

گونه‌شناسی امنیت

امنیت امروزه تنها به گونه‌های نظامی و انتظامی آن محدود نمی‌شود و سایر ابعاد و قلمروهای حیات اجتماعی را هم شامل می‌شود. در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای؛ «امنیت هم انواعی دارد...یکی از آن‌ها امنیت نظامی و انتظامی است» و گونه‌های دیگری از امنیت در بیانات ایشان ذکر شده است؛ «امنیت سیاسی»، «امنیت اجتماعی»، «امنیت اقتصادی»، «امنیت فکری و عقیدتی»، «امنیت اخلاقی»، «امنیت فرهنگی»، «امنیت روانی» و «امنیت آبرویی» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۸/٦/۱۰، ۱۳۸۰/۰۲/۲۸، ۱۳۸۱/۱۱/۱۵، ۱۳۸۲/۰٤/۰۷) که از نظر شناسایی انواع امنیت حائز اهمیت است. نکته شایسته توجه

این است که از این میان برخی از گونه‌ها به صراحت و یا به مضمون بنا به اقتضائات موضوع بیشتر تبیین شده است که ذیلاً و به اختصار بررسی می‌شوند؛

امنیت اقتصادی: یکی از مهم‌ترین تأکیدات آیت‌الله خامنه‌ای به‌ویژه در سال‌های اخیر، تحقق مطلوب امنیت اقتصادی می‌باشد به‌گونه‌ای که سال ۱۳۹۰ را سال «جهاد اقتصادی»، سال ۱۳۹۱ را سال «تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی»، سال ۱۳۹۲ را سال «حماسه سیاسی و حماسه اقتصادی»، سال ۱۳۹۳ را سال «اقتصاد و فرهنگ با عزم ملی و مدیریت جهادی»، سال ۱۳۹۵ را سال «اقتصاد مقاومتی؛ اقدام و عمل»، سال ۱۳۹۶ را سال «اقتصاد مقاومتی، تولید و اشتغال»، سال ۱۳۹۷ را سال «حمایت از کالای ایرانی»، سال ۱۳۹۸ را سال «رونق تولید» و سال ۱۳۹۹ را سال «جهش تولید» نام‌گذاری کرده‌اند. آیت‌الله خامنه‌ای در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی فرمودند: «اقتصاد یک نقطه‌ی کلیدیِ تعیین‌کننده است. اقتصاد قوی، نقطه‌ی قوّت و عامل مهم سلطه ناپذیری و نفوذناپذیری کشور است و اقتصاد ضعیف، نقطه‌ی ضعف و زمینه‌ساز نفوذ و سلطه و دخالت دشمنان است. فقر و غنا در مادیات و معنویات بشر، اثر می‌گذارد. اقتصاد البتّه هدف جامعه‌ی اسلامی نیست، امّا وسیله‌ای است که بدون آن نمی‌توان به هدف‌ها رسید. تأکید بر تقویت اقتصاد مستقل کشور که مبتنی بر تولید انبوه و باکیفیت و توزیع عدالت محور و مصرف به‌اندازه و بی اسراف و مناسبات مدیریتی خردمندانه است و در سال‌های اخیر از سوی این‌جانب بارها تکرار و بر آن تأکید شده، به خاطر همین تأثیر شگرفی است که اقتصاد می‌تواند بر زندگی امروز و فردای جامعه بگذارد» (خامنه‌ای، بیانیه: ۱۳۹۷/۱۱/۲۲، ۱۳۹۶/۸/۲).

امنیت فرهنگی: فرهنگ و امنیت فرهنگی در میان گونه‌های امنیت در دیدگاه ایشان جایگاه و نقش برجسته‌ای برای جمهوری اسلامی دارد. بر همین اساس سال ۱۳۹۳ را سال اقتصاد و فرهنگ با عزم ملی و مدیریت جهادی نام گذاشته و می‌فرمایند: «فرهنگ از اقتصاد هم مهم‌تر است. چرا؟ چون فرهنگ، به معنای هوایی است که ما تنفّس می‌کنیم؛ شما ناچار هوا را تنفّس می‌کنید، چه بخواهید، چه نخواهید؛ اگر این هوا تمیز

باشد، آثاری دارد در بدن شما؛ اگر این هوا کثیف باشد، آثار دیگری دارد. فرهنگ یک کشور مثل هوا است؛ اگر درست باشد، آثاری دارد» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۳/۱/۱). ایشان لازمه تحقق امنیت فرهنگی را، رفتار بر مبنای قوانین شرعی و مقررات قانونی در کشور می‌دانند به‌گونه‌ای که در دیدار با جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی در سال ۱۳۷۰ فرمودند: «حفظ امنیت اسلامی در محیط جامعه؛ این اساسی‌ترین کار نیروی انتظامی است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۰/۱۱/۲). بر اساس دیدگاه ایشان در «جامعه‌ی اسلامی» ...«حیثیت‌های دینی مردم» نباید مورد «اهانت» قرار گیرد و «هتک» شود (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۰/۱۱/۲).

امنیت سیاسی: آیت‌الله خامنه‌ای امنیت سیاسی را به بهترین نحو تعریف می‌کنند: «امنیت سیاسی معنایش این است که تفکرات و معارف سیاسی در جامعه، معارف واضح و دور از نفاق و دو گونه گویی و دو گونه اندیشی باشد. معنایش این است که کسانی که متصدی بیان مسائل سیاسی برای مردم هستند، نسبت به مردم امانت به خرج دهند. معنایش این است که کسانی که متصدی نوشتن و پخش کردن و منتشر کردنِ معارف فکری جامعه هستند، دروغ نگویند، فریب ندهند، تقلب نکنند و در طعامی که علی‌الظاهر شیرین هم هست، زهر مخلوط نکنند؛ این امنیت سیاسی است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۸/٦/۱۰).

امنیت عمومی: زمانی می‌توان ادعا کرد که امنیت به مطلوب‌ترین شکل ممکن بر یک قلمرو ملی حاکم است که کل پهنه جغرافیایی و جمعیت یک کشور به میزانی برابر از این امنیت برخوردار باشند. آیت‌الله خامنه‌ای نیز همواره بر تقویت این نوع از امنیت در کشور تأکید کرده‌اند. رویکرد ایشان به تولید و استقرار امنیت عمومی متوازن و پایدار است (غلامی، ۱۳۹۷: ۷۵). ایشان در دیدار جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی در ۲۵ تیرماه ۱۳۷٦ در این زمینه بیان فرمودند: «امنیت متعلق به همه است. امنیت تهران، واجب‌تر از امنیت مردم مرزنشین جنوب و شرق و غرب کشور نیست. امنیت افراد مُرفه که از سرمایه و امکاناتی برخوردارند، واجب‌تر از امنیت آن کارگری که

چشمش به مزد روزانه است، نیست» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷٦/٤/۲۵). نگاه آیت‌الله خامنه‌ای به امنیت عمومی، نگاه موسع و عام‌نگرانه است. مجموعه بیانات ایشان در خصوص امنیت عمومی و شاخص‌ها، ریشه‌یابی ناامنی‌ها و راهکارهای تأمین امنیت عمومی، به‌وضوح نشان‌دهنده توسعه ابعاد مادی معنوی، ذهنی و نهادی امنیت عمومی در اندیشه ایشان است. ویژگی‌های امنیت عمومی از دیدگاه ایشان دربرگیرنده شاخص‌های بعد مادی و ذهنی امنیت عمومی است.

امنیت نظامی و انتظامی: در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای امنیت نظامی و انتظامی را یکی از انواع مهم امنیت معرفی شده است: «امنیت هم انواعی دارد؛ یکی از آن‌ها امنیت نظامی و انتظامی است؛ امنیت نظامی و [انتظامی] در جمهوری اسلامی ایران بسیار مهم و حیاتی است و آنچه برای نیروهای مسلح چه سپاه و چه ارتش و چه نیروهای انتظامی مهم است، این احساس است که آن‌ها مدافعان امنیت ملی این کشورند. در عرصه‌های گوناگون، این امنیت با وظایف مختلف، میان سازمان‌های گوناگون تقسیم‌شده است. اگر ما خیال کنیم که دوران ایجاد امنیت نظامی و انتظامی تمام‌شده است، برداشت درستی نیست» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۷/٦/۱).

امنیت فضای مجازی: از نگاه آین‌الله خامنه‌ای فضای مجازی و فناوری اطلاعات و ارتباطات از دو جنبه فرصت و تهدید برخوردار است که بایستی آن را تبدیل به فرصت نموده و مانع از بالفعل شدن تهدیدات گسترده آن در حوزه‌های مختلف شد: «انقلاب و نظام با خواست و حمایت مردم شکل‌گرفته و استمرار یافته اما مستکبران با وقاحت تمام، مردم را به مقابله با همین نظام فرا می‌خوانند که لازم است مردم در مقابل این تبلیغات ایستادگی و علیه آن حرکت کنند و جوانان با هوشمندی، فضای مجازی را به ابزاری برای زدن تودهنی به دشمنان تبدیل کنند» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۰/۱۹/ ۱۳۹۷). با توجه به اهمیت فضای مجازی و جهانی‌شدن ارتباطات، ایشان در ۲۹ بهمن‌ماه ۱۳۸۹، سیاست‌های کلی نظام در امور امنیت فضای تولید و تبادل اطلاعات و ارتباطات را ابلاغ کردند.

امنیت قضایی: از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای اگر امنیت قضایی به وجود آمد، امنیت سیاسی، امنیت اجتماعی، امنیت اقتصادی، امنیت اخلاقی و امنیت فرهنگی هم به وجود خواهد آمد (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۲/٤/۷). درواقع ایشان امنیت قضایی را لازمه تحقق دیگر ابعاد امنیت ملی قلمداد می‌کنند. ایشان در باب اهمیت امنیت قضایی می‌فرمایند: «مسئله امنیت قضایی هم که در برخورد و مراجعه و مواجهه با دستگاه قضا، مردم احساس امنیت کنند، بسیار مهم است. این نگاهِ بسیار دقیق و حسّاس و جستجوگر را در درون قوّه قضاییه می‌طلبد. بحمدالله ما در قوّه قضاییه، قضات پاک‌دامن، شریف، دانا، مسلط بر کار و باوجدان خیلی داریم. الحمدللّه بدنه قوّه قضاییه، بدنه بسیار خوبی است؛ منتها در هر مجموعه‌ای باید همیشه انسان این بیم را داشته باشد که آدم‌های سست‌بنیاد، سست‌عقیده و سست عمل حضور دارند. از این احتمال نباید صرف‌نظر کرد؛ باید دائم مثل دوربینی که با نورافکن محوطه‌ای را جستجو می‌کند، چشم‌های جستجوگرِ مسئولان عالی قوّه، به‌طور دائم در داخل قوه قضاییه جستجو کند؛ آنگاه امنیت قضایی به معنای واقعی کلمه به وجود آید» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۲/٤/۷).

امنیت زیست‌محیطی: آیت‌الله خامنه‌ای در این خصوص می‌فرمایند: «نگاه اسلام به طبیعت و محیط اعم از جاندار و بی‌جان عاطفی، اخلاقی، معنوی و هدایت‌گرانه است و برخورداری از مواهب طبیعی نیز بر پایه اصولی متین، عادلانه، حکیمانه، متوازن و سازنده استوار گردیده است...محیط‌زیست یا حفظ منابع طبیعی، برای ما مسئله‌ای تجملاتی و درجه دو نیست؛ یک مسئله حیاتی است. در تلاش ما برای توسعه کشور، اولویت باید در این بخش باشد حفاظت از محیط‌زیست، جنگل‌ها و منابع طبیعی و فراهم کردن فضایی سالم و با طراوت برای زندگی از اساسی‌ترین وظایف است که مسئولان باید آن را در اولویت کاری خود قرار دهند. نگاه به مسئله‌ی آب‌وهوا، نگاه به مسئله‌ی غبار، نگاه به مسئله‌ی دود، نگاه به مسئله‌ی هوای سالم، نگاه به مسئله‌ی آب سالم، نگاه به محیط‌زیست سالم، نگاه به مسئله‌ی جنگل‌ها، نگاه‌های اصلی است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۹/۱۲/۱۷). اهمیت امنیت زیست‌محیطی در دیدگاه آیت‌الله

خامنه‌ای باعث شد تا در ۱۳۹٤/۸/۲٦ سیاست‌های کلی محیط‌زیست توسط ایشان ابلاغ شود.

الزامات و لوازم استقرار امنیت

واقعی و ملموس دیدن امنیت، امنیت را به امری در عرصه اقدام و عمل وارد می‌کند. به این معنی که مانند هر امر واقعی دیگر می‌توان برای آن «هدف‌گذاری»، «برنامه‌ریزی» و «اقدام» کرد و اقدامات را بر اساس شاخص‌های عینی سنجید و عملکرد در آن را ارزیابی کرد:

«نکته این است که برای ایجاد امنیت باید هدف‌گذاری [و] بر اساس هدف‌گذاری برنامه‌ریزی و بر اساس برنامه‌ریزی عمل [شود]، بعد عمل اندازه‌گیری [شود]، آن هم اندازه‌گیری با شاخص، با آمارهای دقیق و صحیح» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۹/۱۱/۲۵).

یک نکته این است که برای مقابله با ناامنی باید هوشیاری و قاطعیت و سرعت اقدام و پیگیری خستگی‌ناپذیر و نگاه یکسان به همه عوامل ناامنی داشت. فرقی نمی‌کند، اگر هوشیاری نباشد، دچار غفلت می‌شوید ناامنی وارد خانه شما می‌شود و شما وجود او را احساس نمی‌کنید. ناهوشیاری اولین مصیبت است. اگر قاطعیت نداشته باشید، دچار تردید و تزلزل در اقدام بشوید، خود شما عامل ناامنی می‌شوید. چون دستگاهی که مسئول امنیت است، اگر دچار تزلزل شد، بزرگترین مشوق به وجود آورندگان ناامنی می‌شود. پس قاطعیت هم یک امر لازم است؛ و بعد پیگیری، پیگیری! این آن بلایی است که من در خیلی جاها می‌بینم. خوب شروع می‌کنند، اما تا چند قدم بعد ناگهان می‌بینید که قدم‌ها سست شد، بعد هم توقف گاهی هم برگشت! این‌ها عیب است. این‌جوری نمی‌شود ناامنی را برطرف کرد. آن اهمیتی که ناامنی دارد و آن نیاز مبرمی که به امنیت در جامعه هست، با چنین روشی سازگار نیست. اگر این «قاطعیت»، «پیگیری»، «هوشیاری» و «بی‌ملاحظگی» در اجرای حق و عدالت وجود داشته باشد، آن وقت اقتدار نظام مثل یک خورشیدی می‌درخشد چون مجروح کردن امنیت، مجروح کردن اقتدار نظام است... برخورد با عامل ناامنی بایستی قاطع، هوشمندانه، بخردانه، از

موضع فراتر از همه بازی‌های جناحی که متأسفانه در دست‌وبال خیلی‌ها رایج است، باشد (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۹/۱۱/۲۵).

تأمین‌کننده امنیت

یکی از ارکان طرح‌واره راهبردی امنیت مشخص کردن تأمین‌کننده امنیت است. بیانات آیت‌الله خامنه‌ای نشان می‌دهد که در وجوه عام امنیت، نهادهای قوه قضائیه و نیروهای نظامی، انتظامی و امنیتی مسئول در ایجاد و پایدارسازی امنیت‌اند. «مردم باید خاطرجمع باشند که نیروهای مسلح ما در محیط شهروندی خودشان، بتوانند در مقابل دشمنان فتنه‌گر، دشمنان آشوبگر، اغتشاش‌آفرینان، کسانی که از آبِ گل‌آلود می‌خواهند ماهی بگیرند، کسانی که بقای خود را در برهم زدن فضای امن و آرام کشور می‌دانند، ایستادگی کنند. این امنیت را نیروهای مسلح به بهترین وجه تأمین می‌کنند» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸٤/۰۲/۱۵). در باب مسئولیت دستگاه قضایی؛ «قوّه‌ی قضائیّه باید بتواند نوعی برخورد کند با مختل‌کننده‌ی امنیّت که فضای کسب‌وکار مردم، فضای زندگی و معیشت مردم، یک فضای امنی باشد...یک قلم دیگر از کارهایی که قوّه‌ی قضائیّه در زمینه‌ی مسائل اقتصاد می‌خواهد انجام بدهد، مبارزه‌ی با مفاسد اقتصادی و مفسدین اقتصادی است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹۷/۰٤/۰٦). در باب وظیفه نیروی انتظامی و جایگاه آن در امنیت‌سازی؛ «نیروی انتظامی در مسئولیت خود که ایجاد امنیت است، مظهر حاکمیت جمهوری اسلامی است؛ یعنی جزو وظایف جمهوری اسلامی این است که در جامعه امنیت ایجاد کند...مظهر این امنیت و عامل وسطِ میدانِ این امنیت عبارت است از نیروی انتظامی» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۹٤/۰۲/۰٦).

در باب وظایف نیروهای امنیتی (شوراهای تأمین کشور)؛ «کسی که باید شانه استوار و مستحکم خودش را زیر این بار بدهد، شمایید، باید به میدان بیایید و با ناامنی با همه ابعاد آن مبارزه کنید» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۹/۱۱/۲۵). در باب وظایف نهادهای مبلغ و سایر نهادها؛ «یکی از عوامل ایجاد امنیت همین اتحاد مردم است. در این [مقوله] سعی کنید. این وظیفه شماست. همه عناصر مسئول وظیفه دارند، عناصر

تبلیغاتی وظیفه دارند، ائمه جمعه وظیفه دارند، صدا و سیما وظیفه دارد. این‌ها همه وظیفه دارند» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۷۹/۱۱/۲۵).

تهدید از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای

این‌که تهدیدکننده امنیت جوامع کدام است، کشورها و جوامع، دیدگاه‌های متفاوتی از هم دارند؛ اما کشورها سه موضوع تمامیت ارضی آن کشور، اعتقادات و الگوهای رفتاری جامعه و حاکمیت مستقر در آن کشور را به‌عنوان ارزش‌های حیاتی خود تعریف می‌کنند که به مخاطره افتادن آن‌ها به مفهوم از بین رفتن پایه و اساس حاکمیت آن کشور است؛ بنابراین منظور از تهدید عنصر یا وضعیتی است که یکی از این موضوعات حیاتی را به مخاطره می‌اندازد.

از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، بزرگ‌ترین تهدید، ناامنی است که در هر حوزه و بعُدی شکل گیرد، کشور را با چالش جدی مواجه خواهد کرد.

از دیدگاه ایشان دو نوع تهدید اصلی از نظر مقیاس جغرافیایی هستند (تهدیدات داخلی و خارجی)؛ «ما دو دشمن داریم: یک دشمن، دشمن درونی است؛ یک دشمن، دشمن بیرونی است. دشمن درونی خطرناک‌تر است. دشمن درونی چیست؟ دشمن درونی خصلت‌های بدی است که ممکن است ما در خودمان داشته باشیم. تنبلی، نشاط کار نداشتن، ناامیدی، خودخواهی‌های افراطی، بدبین بودن به دیگران، بدبین بودن به آینده، نداشتن اعتماد به خود نه به شخص خود و نه به ملت خود این‌ها بیماری است. اگر این دشمن‌های درونی در ما وجود داشته باشد، کار ما مشکل می‌شود. همیشه دشمنان بیرونی ملت ایران سعی کرده‌اند این میکروب‌ها را در درون جامعه‌ی ایرانی رسوخ دهند: شما نمی‌توانید، پدرتان درآمد، بیچاره شدید، افقتان تیره است، آینده‌تان تاریک است، شما قادر نیستید و ... سعی آن‌ها این بوده است که ملت ما را ناامید، کسل، بی‌اعتماد به نفس، تنبل و چشم به دست بیگانه بار بیاورند. در طول سال‌های قبل از بروز حرکت اسلامی در کشور ما، بلای عمده‌ی ملت ما این‌ها بود. اگر ملتی این بیماری‌ها را داشته باشد، این ملت پیشرفتش ممکن نیست؛ اگر ملتی مردمش تنبل

باشند، ناامید باشند، اعتمادبه‌نفس نداشته باشند، با همدیگر پیوند نداشته باشند، به همدیگر بدبین باشند، از آینده ناامید باشند، چنین ملتی پیش نخواهد رفت؛ این‌ها مثل موریانه‌ای که در درون پایه‌ی بنا بیفتد، بنا را ویران می‌کند؛ مثل کرمی است که داخل میوه قرار بگیرد، میوه را فاسد می‌کند. باید با این صفات مبارزه کرد. ملت ما باید امیدوار، دارای اعتمادبه‌نفس، خوش‌بین به آینده، علاقه‌مند به پیشرفت و معتقد و مؤمن به معنویاتی باشد که او را در این راه کمک می‌کند ... اگر ما بتوانیم این دشمن‌ها را در درون خود، در جان خود، در فرهنگ عمومی جامعه‌ی خود از کار بیندازیم، دشمن بیرونی هم نمی‌تواند به ما صدمه و لطمه‌ای برساند؛ اما دشمن بیرونیِ این هدف ما عبارت است از نظام سلطه‌ی بین‌المللی؛ یعنی همان چیزی که به او می‌گوییم استکبار جهانی. استکبار جهانی و نظام سلطه، دنیا را به سلطه‌گران و سلطه‌پذیران تقسیم می‌کند. اگر ملتی بخواهد در مقابل سلطه گران از منافع خود دفاع کند، سلطه‌گران با آن ملت دشمنی می‌کنند؛ روی او فشار می‌آورند و سعی می‌کنند مقاومت او را در هم بشکنند. این، دشمنِ یک ملتی است که می‌خواهد مستقل و عزتمند و آبرومند و پیشرفته بشود و زیر بار سلطه گران نرود؛ این دشمنِ بیرونی است. امروز مظهر این دشمنی عبارت است از شبکه‌ی صهیونیسم جهانی و دولت کنونی ایالات متحده‌ی امریکا» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۰/۶/۳۰).

آیت‌الله خامنه‌ای تهدید را از نظر نوع و شیوه ایجاد آن به دو نوع سخت و نرم تقسیم می‌نماید. از جمله این تهدیدات، حمله احتمالی نظامی است: «البته ما بارها گفته‌ایم که به‌هیچ‌وجه نمی‌توانیم ادعا کنیم که ایران قطعاً مورد حمله قرار خواهد گرفت، نه چنین چیزی معلوم نیست، اما قطعاً تهدید متوجه ماست، این ما هستیم که باید بتوانیم این تهدیدی را که متوجه ماست خنثی کنیم و از بین ببریم... بعضی ممکن است هیچ تهدیدی را متوجه نظام ندانند، بگویند نه، هیچ تهدیدی متوجه نظام نیست. بعضی ممکن است تهدید را قبول کنند ... هیچ کس خیال نکند که متجاوز مستکبر

سرکش، به چیزی کمتر از سلطه کامل قانع خواهد شد... تهدید هست، تهدید، عمومی است» (خامنه‌ای، بیانات: ۱۳۸۰/۱۲/۲۷).

از دیدگاه ایشان، علاوه بر تهدید سخت، امروزه یکی از مؤثرترین، کارآمدترین و کم‌هزینه‌ترین تهدیدات در حوزه امنیت ملی و در عرصه بین‌الملل، تهدید نرم است زیرا با استفاده از این نوع تهدید، می‌توان با حداقل هزینه، بدون لشکرکشی و از بین بردن مقاومت‌های فیزیکی به هدف خود رسید. ازاین‌جهت این نوع تهدید خطرناک‌ترین و پیچیده‌ترین نوع تهدید علیه امنیت ملی یکی کشور به شمار می‌رود؛ زیرا که با عواطف، احساسات، فکر و اندیشه، باور و ارزش‌ها و آرمان‌های یک ملت و نظام سیاسی مرتبط است و آن‌ها را مورد یورش و آماج تهاجم قرار می‌دهد.

۳. روش‌شناسی تحقیق

پژوهش توسعه‌ای-کاربردی حاضر، از لحاظ جمع‌آوری داده‌ها (بیانات آیت‌الله خامنه ای) از سال ٦٨ تا سال ٩٨ و ازلحاظ بهره‌برداری از نتایج تحقیق تا افق ١٤١٤ است و در آن، با هدف دست‌یابی به طرح‌واره راهبردی امنیت بر مبنای دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، اطلاعات موردنیاز به دو روش میدانی و کتابخانه‌ای علمی و تخصصی گردآوری و بار روش کیفی نظریه‌پردازی تئوری داده بنیاد در طی سه مرحله کدگذاری و با استفاده از نرم‌افزار MaxQDA مورد بررسی و تجزیه وتحلیل قرار گرفت. نظریه‌پردازی داده بنیاد، روشی است که تحلیل داده‌ها در علوم اجتماعی به شمار می‌رود. اغلب پژوهشگران آن را در میان روش‌های پژوهش کیفی ذکر کرده‌اند. هر چند برخی نیز نظریه‌پردازی داده بنیاد را روشی جامع برشمرده‌اند که می‌تواند از داده‌های کمی و کیفی برای تولید نظریه استفاده کند. در تئوری داده‌بنیاد تجزیه‌وتحلیل داده‌ها به معنی مقایسه مستمر داده‌ها برای مفهوم‌سازی است و همه مراحل مربوط به تحلیل داده از جمله دسته‌بندی و کدگذاری را شامل می‌شود. در این تئوری، مفاهیم، واحدهای اصلی تجزیه‌وتحلیل هستند. ازآنجایی‌که تولید نظریه با استناد به رویدادها و وقایع واقعی و اطلاعات خام وجود ندارد، رویدادها و وقایع و حوادث باید به‌عنوان

شاخص‌های بالقوه مرتبط با پدیده مورد بررسی و تجزیه‌وتحلیل قرار گیرد و از آن‌ها مفاهیم ساخته شود. در نتیجه مفهوم‌سازی از داده‌ها یکی از نکات اصلی در تئوری داده بنیاد است (استراوس و کوربین، ۱۳۸۷: ۱۱٦).

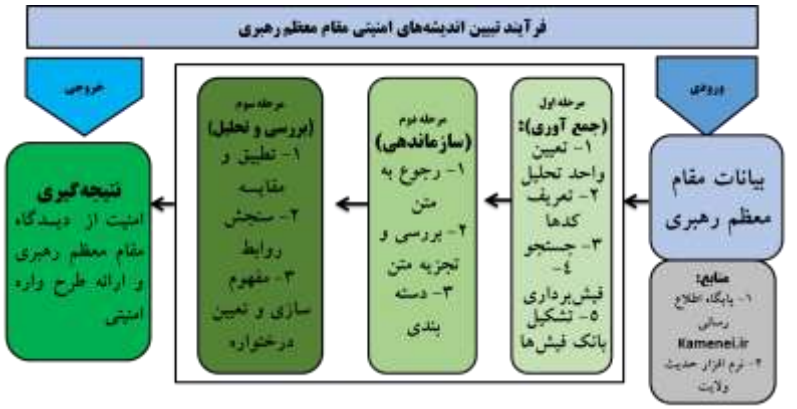
کدگذاری باز: کدگذاری فرآیندی است که به‌وسیله آن داده‌های خام تبدیل به شکل استاندارد و برای پردازش و تحلیل مناسب می‌شود. مهم‌ترین مرحله در تئوری داده‌بنیاد، مرحله کدگذاری است زیرا بدون انجام درست این مرحله، انجام بقیه مراحل و تعیین ارتباطات بین کدها غیرممکن خواهد بود (همان: ۱۱۸).

کدگذاری محوری: کدگذاری محوری به روند محور قرار دادن مقوله اصلی از بین سایر مقوله‌ها و ایجاد ارتباط منظم و آن با سایر مقوله‌ها، اعتبار بخشیدن به روابط و پر کردن جاهای خالی با مقوله‌هایی که نیاز به اصلاح و گسترش بیشتر دارند اطلاق می‌شود (همان، ۱۱٦)؛ به‌عبارت‌دیگر کدگذاری محوری، یافته‌های مراحل کدگذاری قبلی را گرفته، مقوله محوری را انتخاب می‌کند، به شکلی نظام‌مند آن را به دیگر مقوله‌ها ربط می‌دهد، آن روابط را اثبات می‌کند و مقوله‌هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند تکمیل می‌کند (همان، ۱۲۷).

کدگذاری انتخابی: کدگذاری انتخابی با تلفیق مقوله‌هایی که برای شکل‌گیری چارچوب تئوریکی اولیه توسعه داده شده‌اند، مرتبط است (سیدجوادین و اسفیدانی، ۱۳۸۹: ۵۸). اصطلاح «انتخابی» به این علت برای این مرحله به کار می‌رود که تحلیلگر به‌وضوح یک جنبهٔ مرکزی از داده‌ها را به‌عنوان «مقوله هسته‌ای» انتخاب می‌کند و روی آن متمرکز می‌شود؛ بنابراین در کدگذاری انتخابی، هدف یکپارچه‌سازی و در کنار هم قرار دادن گزاره‌های به‌دست‌آمده و تحلیل روبه رشد است.

جامعهٔ آماری اسنادی پژوهش شامل بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در بازه زمانی مشخص شده مرتبط با امنیت و جامعه آماری غیر اسنادی شامل نخبگان آشنا حوزه امنیت با ویژگی آشنایی با دیدگاه‌های ایشان و موضوعات امنیتی، آشنا به سیاست‌های کلان ج.ا.ایران در حوزه امنیت و یا دارای مشاغل راهبردی و یا هم‌طراز بوده و نمونه‌گیری

لازم نیز با روش‌های هدفمند همگون، ناهمگون و گلوله برفی انجام‌شده است. پس از مشورت با صاحب‌نظران، نسبت به تهیه سؤالات باز جهت انجام مصاحبه اقدام شده است. سپس تلاش شده تا از متخصصین خبره در این حوزه با توجه به ویژگی‌های جامعه آماری برای مصاحبه در خصوص داده‌های کیفی تا حد اشباع استفاده گردد. برای بالا بردن روایی مصاحبه از دیدگاه‌ها و نظرات متخصصان علوم امنیتی استفاده شده و پرسش‌های مطرح شده در مصاحبه (باز و عمیق) مرتبط با موضوع پژوهش است. شکل ۲ فرایند تبیین اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای را برای رسیدن به مقولات امنیتی در دیدگاه ایشان نشان می‌دهد.

شکل ۲. فرایند تبیین اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای

٤. تجزیه‌وتحلیل یافته‌ها

در ابتدا، پرسشنامه‌های تنظیم‌شده، توزیع و نظرات تخصصی صاحب‌نظران اخذ گردید.٤٢ درصد از پاسخ‌گویان کارشناسی ارشد و ٤٢ درصد دکتری و ١٦ درصد دانشجوی دکتری بودند. ١٠ درصد از پاسخ‌گویان دارای سنوات خدمت در مشاغل راهبردی ١٠ تا ٢٥ سال، ٤٣ درصد دارای سنوات ٢٥ تا ٣٠ سال و ٤٧ درصد دارای سنوات ٣٠ سال به بالا بودند که این امر، بر اعتبار پاسخ‌های داده‌شده اثر مثبت داشته است. ٨٤ درصد از پاسخ‌گویان در سطح خیلی زیاد و ١٦ درصد زیاد با مسائل دفاعی-

امنیتی و علوم امنیتی آشنایی داشته‌اند که این موضوع میزان دقت و اطمینان پاسخ‌ها را ارتقاء داده است.

فرآیند جمع‌آوری و تجزیه‌وتحلیل داده‌ها به‌گونه‌ای بوده که ابتدا کلیدواژه‌های متناسب با عنوان پژوهش، اطلاعات مورد جستجو، جمع‌آوری، فیش‌برداری، دسته‌بندی، تشکیل بانک، بررسی، تطبیق و مقایسه و در تمام مراحل کدگذاری همواره به متون مراجعه و در هر مرحله مطابق الگوی ارائه‌شده، بخش‌هایی را حذف یا اضافه نموده تا به اشباع نظری رسیده و نهایتاً در تبدیل به گزاره، کدهای اساسی، درمجموع ۲۳۲ مفهوم استخراج و با عناوین C1 تا C232 کدگذاری باز شد که به دلیل حجم جداول و محدودیت صفحات مقاله، از ذکر آن‌ها صرف‌نظر شد. نهایتاً با خوشه‌بندی و مقوله‌سازی از کدها در چندین مرحله، ۳۳ مقوله کلان احصاء گردید که طبق روش نظریه‌پردازی داده بنیاد، در چندین محور ساماندهی شد (محوری و انتخابی) (۰).

جدول ۲. مقوله‌های طرح‌واره راهبردی امنیت در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای

ردیف	کدها	مقوله کلان	نوع مقوله
۱	C11+C188+C48 +C108+C130+C47	امنیت ملی مقتدرانه و هوشمند مبتنی بر وحدت و یکپارچگی	راهبردی
۲	C20+ C41+ C32	اسلام و پایبندی به اصول آن عامل ایجاد امنیت	علّی (زمینه‌ای)
۳	C9+C10+C4+C119 +C157+C148+C121	ایجاد امنیت مبتنی بر اراده ملت و تحت ارزش‌های اسلامی و الهی	راهبردی
٤	C55+C13	نیروهای مسلح ایجادکننده امنیت	علّی (زمینه‌ای)
٥	C56+C64+C115 +C108	برنامه‌ریزی مدون برای ایجاد امنیت با سازمان‌دهی مناسب	راهبردی
٦	C22+C32+C84 +C167+C204	ایجاد ناامنی توسط بدخواهان نظام اسلامی	محدودکننده
۷	C174+C126+C27	ناامنی عامل هرج‌ومرج و اختناق جامعه	محدودکننده
۸	C33	قانون‌مداری نسبت با ناامنی	محوری
۹	C62	ارزشمند بودن امنیت در جامعه	محوری
۱۰	C47+C8+C29	نیروهای مسلح عاملان امنیت	علی (زمینه‌ای)
۱۱	C117+C71+C29	پیگیری و ایجاد امنیت به‌منظور رضایت مردم	راهبردی
۱۲	C60	ایجاد امنیت همه‌جانبه	راهبردی

ردیف	کدها	مقوله کلان	نوع مقوله
۱۳	C95	وجود امنیت رویه‌ای	محوری
۱٤	C5+C51	امنیت با نظم اجتماعی باعث ایجاد آرامش	پیامدی
۱۵	C39+C43+C53 +C86+C148	انجام فعالیت‌های اقتصادی در سایه امنیت	پیامدی
۱٦	C79+C72+C46 +C62+C2	تأمین امنیت به‌عنوان یک ضرورت به جهت کوتاه کردن دست متجاوزان	محوری
۱۷	C122+C188+C77 +C119+C108	اقتدار همه‌جانبه با وحدت ملی عامل امنیت	علی (زمینه‌ای)
۱۸	C130	معنویت باعث تقویت امنیت	تقویت‌کننده
۱۹	C34	عدالت باعث تقویت امنیت	تقویت‌کننده
۲۰	C21+C92	امنیت عزت و پیشرفت علمی را به همراه دارد	پیامدی
۲۱	C43	برنامه‌ریزی مدون برای ایجاد امنیت با سازمان‌دهی مناسب	محوری
۲۲	C109+C129+C118	امنیت توطئه‌ها را خنثی و خوشبختی و فضایل اخلاقی را به همراه دارد	پیامدی
۲۳	C121+C163+C89	توجه به امنیت عمومی با نگرش صحیح و برخورد با اخلال‌گران	محوری
۲٤	C16	رعایت اصول امنیتی بر اساس دین‌داری	محوری
۲۵	C201+C140 +C42+C51	زیرساخت‌های امنیتی، بهره‌وری و رونق کار را برای آرامش مردم دارد	پیامدی
۲٦	C87+C15	ایجاد امنیت قضایی و اجتماعی با اعمال قدرت حاکمیت	راهبردی
۲۷	C116+C119	همزیستی مسالمت‌آمیز به همراه معنویت باعث رشد امنیت	تقویت‌کننده
۲۸	C104+C170+C68	امنیت به‌عنوان یک مقوله ملموس و نیاز انسانی عامل پیشرفت	محوری
۲۹	C222	ایجاد ناامنی توسط گروهای تکفیری	محدودکننده
۳۰	C25+C80	اسلام و پایبندی به اصول آن عامل ایجاد امنیت	علی (زمینه‌ای)
۳۱	C129+C201+C191	امنیت عامل توسعه و پیشرفت	پیامدی
۳۲	C39+C107+C30	امنیت در همه بخش‌ها باعث سازندگی و تعالی کشور خواهد شد	پیامدی
۳۳	C4+C166	عنایت ویژه اسلام به امنیت	تقویت‌کننده

نتیجه‌گیری

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در مقوله امنیت نشان می‌دهد که امری مهم‌تر از امنیت برای یک نظام سیاسی و کارگزاران متصور نیست. از نظر ایشان، امنیت امری واقعی ملموس و همه‌جانبه است به این معنی که همه‌ی ابعاد حیات فردی و اجتماعی از اقتصاد، اجتماع و علم و اندیشه تا محیط‌زیست و آبروی افراد و حتی امنیت مخالفان نظام سیاسی را در برمی‌گیرد. اهمیت امنیت به گونه‌ای است که گستره‌ی فراگیری و پوشش آن به عنوان شاخص عدالت در نظام اسلامی مطرح است. امنیت جزء حقوق شهروندی و عمومی است و نظام اسلامی و کارگزاران و نهادهای آن موظف به تأمین و برقراری امنیت برای آحاد جامعه هستند. از این رو می‌توان دیدگاه ایشان را در مقوله امنیت در زمره نگرش‌های نظام پایه به امنیت دسته‌بندی کرد. دیدگاهی که معتقد است مردم یعنی آحاد جامعه نباید در کنار کار، فعالیت و گذران زندگی روزانه خود نگران وارد آمدن ضرر و زیان به مال، جان، آبرو، فرزندان و کسب‌وکار خود باشند و در فضای ترس و تهدید گذران کنند. در این مقوله همه از حقوق برابر برخوردارند؛ و تأمین فضای امن و آرام چه در بعد عمومی و اجتماعی آن و چه بعد سرزمینی و ملی در درجه اول به عهده نظام اسلامی است. از این رو در دیدگاه ایشان برخی از نهادها همانند قوه قضائیه، نیروهای نظامی و امنیتی و انتظامی مسئولیت مستقیم و خطیر در استقرار و تأمین امنیت از شناسایی تهدیدات داخلی و خارجی تا تمهید اقدامات لازم برای مهار و پیشگیری از زیان‌های احتمالی را دارند. طرح‌واره راهبردی امنیت، ناظر بر اجرای این نگرش از ایشان در استقرار امنیت در همه‌ی ابعاد حیات سیاسی و اجتماعی است.

بر اساس نتایج پژوهش، عناصر طرح‌واره راهبردی امنیت بر مبنای دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای را می‌توان را مطابق ۰ ترسیم نمود.

شکل ۳. طرح‌واره راهبردی امنیت بر مبنای دیدگاه آیه اله خامنه‌ای

از دیدگاه ایشان در صورت کاربست این راهبردها می‌توان انتظار جامعه‌ای امن و به دور از تهدید و آماده برای کار و فعالیت و حرکت به سوی آرمان‌های انقلابی و اخلاق و منش فردی و اجتماعی و پیشرفت در جهت تحقق جامعه‌ی اسلامی را داشت.

فهرست منابع:

- قرآن کریم.
- استراوس، آنسلم و کوربین، جولیت. (۱۳۸۷). اصول روش تحقیق کیفی، نظریه مبنایی، رویه‌ها، روش‌ها، چاپ دوم، ترجمه بیوک محمدی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- آشوری، داریوش. (۱۳۸۷). امنیت عمومی، دانشنامه سیاسی، تهران، نشر مروارید.
- جهان بزرگی، احمد. (۱۳۹۳). امنیت در نظام سیاسی اسلام، چاپ دوم، تهران، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلام.
- خامنه‌ای، سید علی. (۱۳٦۸-۱٤۰٤). بیانات از سال‌های ۱۳٦۸ الی ۱٤۰٤.
- سیدجوادین، سیدرضا و اسفیدانی، محمدرحیم. (۱۳۸۹). تئوری سازی داده بنیاد و نرم افزار Atlas ti، تهران، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- شایگان، فریبا. (۱۳۹۲). تهدیدهای امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری، نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان، (۳) ۲، ۲٤۵-۲۷۱.
- طاهایی، سید جواد. (۱۳۹۲). نقد نظریه امنیت ملی، فصلنامه روابط خارجی، ۵ (۱). ۲۳۵-۲٦۱.
- غلامی، احمد. (۱۳۹۷). تأسیس امنیت و جایگاه سیاسی، همایش ملی جامعه شناسی مرز: سیاست های توسعه و حیات اجتماعی مرزنشینان.
- قربانی، قدرت الله. (۱٤۰۱). عصر تصویر جهان و راززدایی از جهان هستی، دو فصلنامه علمی پژوهش‌های هستی شناختی، شماره ۲۲، ۵۱۳-۵۳۸.
- قرشی، علی‌اکبر. (۱۳۵۲). قاموس قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
- قیصری، نوراله. (۱۳۹۳). مکاتب امنیتی؛ نقدهای موجود و ضرورت طرح نگرشی نوین، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ٤ (٤): ۸۳۳-۸۵٤.
- قیصری، نوراله، آقایی، محمد صادق. (۱٤۰۵). امنیت پایدار نظام جمهوری اسلامی ایران؛ بررسی اسناد کلان، فصلنامه مطالعات راهبردی، ۲۸ (٤)، ۱۱-٤۸.

- مرادیان، محسن. (۱۳۹۰). مدل‌سازی ریاضی برای سنجش امنیت خارجی، مطالعه موردی: جمهوری اسلامی، فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک، شماره ۲۱، ۱٦۸-۲۰۱.
- هاشمیان فر، زاهد. (۱۳۹۰). امنیت در اسلام، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی.

- Akrap, Gordan. Mandic, Ivica. (2020). Why Security Sciences?. Security Science Journal. 1(2), 8-21.
- Andrade, Roberto O. Sang Gunn, Yoo. (2019). Cognitive security: A comprehensive study of cognitive science in cybersecurity.Journal of Information Security and Applications. 48 (2019) 102352.
- Barkin, J. Samuel. (2010). Realist Constructivism:Rethinking International Relations Theory. Cambridge University Press.
- Brooks, David J. Smith, Clifton L. (2013). Security Science The Theory and Practice of Security. Elsevier Science;Elsevier.
- Buzan, Barry. (1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-first Century. International Affairs, (67) 3. 432-433.
- Eftekhary, Laleh. (2022). Peace and Justice from the Viewpoint of the Iranian Supreme Leader. International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding. Volume (9) 1.192-207.
- Hartland-Thunberg, P. National Economic Security: Interdependence and Vulnerability. in Alting von Geusau, F.A.M. and Pelkmans, J. (eds.) (1982). National Economic Security. Tilburg: John F. Kennedy Institute, p. 50.
- Hegde, Pramoda. M. (2022). A Brief Overview of Schemas Theory. International Journal of Innovative Research in Computer Science & Technology (IJIRCST).10(8 special issue), 1- 4.
- Hovsepian-Bearce, Yvette. (2016).The political ideology of Ayatollah Khamenei: out of the mouth of the supreme leader of Iran, Routledge, New York.
- Luciani, Giacomo. (1988). The Economic Content of Security. Journal of Public Policy. (8) 2. 151-173.
- Lucinescu, Alexandru. (2021).The Relvancy of Walter Lippmann for Arnold Wolfres' Undrestnding of Security. Strategic Impact.79(2):110-121.
- Macdonald, Hug. (1981). The Place of Strategy and the Idea of Security. Millennium: Journal of International Sutdies. (10) 3.229-239.
- Macnamara, Robert. (1996). Transcript – Security in the Contemporary World. Montreal, Canada, May 18th, 1966.https://robertsmcnamaracom.wordpress.com. Accessed:01/06/2026.
- Merriam Webster Dictionary, https://www.merriam-webster.com/dictionary/security
- Navari, Cornelia (2023). Liberalisms. In Williams, Paul D., Mcdonald, Matt. Editors. (2023), Security Studies: an introduction. 4th edition.Elecrtonic, Routldge, New York.

- Passakou, (Nely) Pinelopi. (2020). The Concept of Security in Ancient Greece: An Analysis through Encient Greek Intellectuals. Security Science Journal, Vol.1, No.2, DOI: https://doi.org/10.37458/ssj.1.2.7
- Smith, Clifton L. Brooks, David j. (2013), Security Science: The Theory and Practice of Security. (Chapter one), Elsevier, Publishd online 2013, ISBN: 978-0-12-394436-8.
- Wæver, Ole. (1995). Securitization and Desecuritization. In: R. D. Lipschutz (Ed.), On Security (pp. 46-87). Columbia University Press.
- Wolfers, Arnold. (1962). Discord and Collaboration: Essays on International Politics. Baltimore: Johns Hopkins University Press.